

Des de la invasió de l'Iraq l'any 2003, aquesta guerra en el cor de l'Orient Mitjà ha estat seguida de aprop per milions de ciutadans de tot el món gràcies a un major abast de la televisió per satèl·lit i, sobretot, a l'expansió que proporciona Internet. Ha estat una cobertura diferent de la dels altres conflictes coneguts fins ara, perquè la informació que ha arribat per vies alternatives ha coexistit amb la dels mitjans tradicionals, que s'han beneficiat d'una més gran llibertat d'acció per part dels governs, però que han patit els inconvenients d'informar des d'un país inestable i perillós per als periodistes.

Iraq: lliçons des del camp de batalla

■ Lina Maria Aguirre J.

“El meu home Salam. Sóc un fan absolut. Ho explica com ho veu i ho veu com jo no puc fer-ho”. Amb aquesta declaració, l'escriptor nord-americà William Gibson es referia l'any 2003 a Salam Pax, aleshores un enigmàtic arquitecte iraquiana, blocaire pioner, que revolucionava la informació sobre la invasió al seu país en primera persona amb despatxos inusuals des de Bagdad. El seu bloc en línia es va convertir en un dels llocs amb més trànsit de la Xarxa, un dels més llegits i enllaçats a altres llocs virtuals i dels més comentats en mitjans tradicionals, molts dels quals Pax acusava de complaença envers fonts oficials i d'errors constants.

Després de diversos mesos d'anonimat, el diari britànic *The Guardian* el va aconseguir entrevistar i convèncer de compilar el seu bloc en un llibre. El seu testimoni es va convertir no només en un dels més coneguts des de l'inici del conflicte, sinó també en un símbol dels canvis viscuts en el periodisme internacional a partir de la guerra de l'Iraq.

No és exagerat afirmar que aquesta guerra ha estat presenciada de forma més propera a tot el món, en bona mesura a causa d'un més gran abast de la televisió per satèl·lit i a l'expansió d'Internet, que ha generat altres fenòmens com l'eclosió de blocs i nous

fòrums virtuals d'agitades discussions sobre la guerra i les seves implicacions. Com ha canviat la premsa escrita occidental en aquest context? Segons Leonard Downie Jr, editor executiu del diari *The Washington Post*, “un examen de la cobertura de la guerra obre una porta als reptes més grans als quals s'enfronta el periodisme en l'actualitat”.

Hi ha lliçons importants en el procés d'aprenentatge i inclouen l'impacte de la tasca professional no solament a les redaccions sinó també a l'Iraq, a la regió d'Orient Mitjà i a la percepció internacional de com va començar i com continua l'ocupació allà. Downie, amb una important trajectòria en el *Post* (va ser un dels responsables de la gestió informativa de l'escàndol Watergate), va referir-se a totes aquestes lliçons durant la sessió inaugural del nou Institut Reuters per a l'estudi del periodisme a la Universitat d'Oxford el novembre passat.

Després de quatre anys en guerra, una primera avaluació de la feina periodística comença admetent errors greus. “Els mitjans han estat criticats amb raó per no haver qüestionat les afirmacions del govern de Bush sobre les armes de destrucció massiva a l'Iraq abans de la guerra o les acusacions de vincles entre Saddam Hussein i el terrorisme internacional”, afirma

Després de quatre anys en guerra, el conflicte de l'Iraq compta amb nombrosos mitjans, tant oficials com alternatius, que la cobreixen.

Downie. En el cas específic del *The Washington Post*, malgrat que alguns reporters van detectar un cert escepticisme entre algunes de les seves fonts de l'exèrcit i dels serveis d'intel·ligència, cap d'aquestes no va voler identi-

Aquesta guerra s'està presenciant de forma més propera a tot el món gràcies al major abast de la televisió per satèl·lit i d'Internet

car-se i aquells dubtes no van tenir per al diari la mateixa importància que els informes oficials. "Això va ser un error i he acceptat aquesta responsabilitat. Hauríem d'haver estat més agressius, encara que dubto que això hagués canviat la determinació del govern d'anar a la guerra o l'ampli suport

popular després dels atacs de l'11-S", assegura.

The Washington Post ha mantingut la seva oficina a Bagdad des de l'arribada de les forces de la coalició, amb un promig de setanta persones que hi

treballen en diversos períodes: equips del voltant de trenta reporters, traductors, especialistes de comunica-

ció, conductors i escoltes iraquians. El personal del diari que roman a l'Iraq ha viscut i treballat fora de la zona fortificada ("zona verda") a la capital. Downie recalca que és així com han pogut parlar amb la població, ciutadans corrents, membres de grups de combat de diverses faccions sectàries,

El testimoni dels soldats

Durant la guerra de l'Iraq han sorgit els *milblogs*, blocs escrits per personal militar, molts dels quals pertanyen a soldats que discrepen de les versions oficials. Colby Buzzell, "milblocaire", avui dia jubilat de l'exèrcit, va aixecar polèmica amb el seu bloc *La meva guerra: matant el temps a l'Iraq (My war: killing Time in Iraq)*, guanyador del premi Lulu Blooker 2007 al millor llibre originat d'un bloc. L'anunci del premi va coincidir amb el del Pentàgon de restringir els blocs de soldats i l'accés a llocs web socials com *YouTube* o *MySpace*.

Els periodistes que són a l'Iraq han de superar nombrosos obstacles per informar del que passa atesa la inseguretat del país.

oficials, soldats... exposats a atacs de tot tipus i informant des de barris, cases, botigues, escoles, hospitals i dipòsits de cadàvers. Hi hagut casos de reportatges fets al cap de pocs minuts que els vehicles en què viatjaven els reporters haguessin estat bombardejats. "Una feina que arrisca la vida permanentment, desagradable físicament, exigent psicològicament i molt costosa per a qualsevol mitjà de comunicació", assegura el periodista nord-americà.

Segons Downie, el nivell de la feina periodística al seu país, que va començar amb una escassa corroboració de dades oficials ha millorat posteriorment i la no-aparició d'armes de destrucció massiva va ser documentada pel *Post* i altres mitjans molt abans que el govern dels Estats Units ho admetés. "Els mitjans també van airejar les preocupacions sobre el

nombre insuficient de tropes i les estratègies inadequades a la guerra i en el pla postinvasió, malgrat que el govern ha negat aquestes dades... Els periodistes han descobert molts errors comesos durant l'ocupació de l'Iraq, així com les dimensions de la insurgència sunita i la violent venjança de les milícies xiïtes, encara que el govern

Als Estats Units ha augmentat de manera significativa la quantitat d'informació que es classifica com a secreta

dels Estats Units segueixi intentant apaivagar el tema".

La premsa també va descobrir els abusos a presoners iraquians en centres controlats pel govern nord-americà, la irregularitat de detencions i dels anomenats "vols de la CIA" en diversos països de la Unió Europea,

inclòs Espanya, i que van forçar així investigacions dins dels exèrcits i poders executius dels països involucrats. En el cas de les tortures a la presó d'Abu Ghraib, és remarcable el treball del periodista Seymour Hersh, qui va publicar diversos reportatges reveladors sobre el tema en una sèrie de la revista *The New Yorker*. Aquells textos i les fotografies que van donar la volta al món són peces importants que documenten la primera guerra del segle XXI i que van provocar fins i tot la reconsideració de posicions en diversos cercles de poder i l'opinió internacional.

Conforme augmenta l'esfera d'anàlisi de la feina d'investigació, les informacions no solen ser ben rebudes. Segons Downie, "el que els periodistes

escriuen des d'aquest terreny ha contradit sovint el que diuen fonts oficials a l'Iraq i a Washington. Els esforços dels reporters per donar una idea precisa de la guerra des del caos no sempre ha satisfet ni als defensors ni als oponents de la guerra, els quals només la volen veure des de la seva perspectiva". Ell afegeix que els mitjans han hagut de confrontar el govern del president Bush pel que fa a les llibertats civils afectades per les mesures contra el terrorisme. "El *Washington Post* va fer pública la detenció i els interrogatoris coercitius de sospitosos a presons secretes de la CIA fora dels Estats Units. *The New York Times* va revelar les escoltes secretes, sense ordres judicials, de trucades telefòniques internacionals de milers de ciutadans".

El *Post* i altres mitjans mantenen a més la cobertura des de l'Afganistan de la creixent inestabilitat de la post-guerra i el resorgir dels talibans, així com la inseguretat de la frontera amb el Pakistan: "Temes que rarament es discuteixen en detall per part del govern nord-americà". Downie ha sostingut que la majoria dels governs s'han tornat cada vegada més agressius en les seves accions per controlar i modelar el flux informatiu, especialment en temps de crisi.

En el cas particular nord-americà, ha augmentat significativament la quantitat d'informació que es classifica com a secreta i sovint ha provat de persuadir els mitjans de no publicar o transmetre informació al·legant raons de seguretat nacional. "Funcionaris i treballadors del govern sospitosos de ser la font d'aquestes notícies són sotmesos a investigacions criminals i detectors de mentides. L'administració Bush ha tractat d'alterar la cobertura de la guerra a l'Iraq limitant l'accés d'alt nivell oficial a informes curosament controlats a la "zona verda" de Bagdad

i el Pentàgon de Washington. Alts funcionaris, inclosos el president Bush, el vicepresident Cheney i l'exsecretari de Defensa Rumsfeld han renyat freqüentment i, en públic, la premsa per donar males notícies sobre l'Iraq". Aquestes tàctiques utilitzades en

Alts funcionaris, inclosos Bush, Cheney i Rumsfeld, han renyat en públic la premsa per donar males notícies sobre l'Iraq

temps de guerra pel govern de Bush semblen els vestigis d'allò que els funcionaris nord-americans i caps militars van creure que havien après de com l'exprimera ministra britànica Margaret Thatcher va gestionar la cobertura dels mitjans de la guerra de les Malvines l'any 1982: "Només es va permetre acompanyar les tropes destacades del Regne Unit a les illes a alguns periodistes britànics escollits i supervisats de prop". La propaganda i la desinformació deliberada sobre les decisions i l'estratègia del govern Thatcher van ser l'alimentació regular dels anomenats "reporters de lobby", els quals anaven a trobades secretes del Ministeri de Defensa.

Un any més tard, l'Administració Reagan va fer el mateix amb la invasió a l'illa Granada del Carib, limitant l'accés a grups controlats de periodistes

L'Administració Bush ha limitat l'accés d'alt nivell oficial a informes curosament controlats a la Casa Blanca i al Pentàgon

nord-americans. Aquells qui van provar d'arribar a l'illa per ells mateixos i treballar de forma independent van ser detinguts". Es va permetre treballar els periodistes de forma autònoma, conscients del risc, durant la guerra del Golf, entre el 1991 i el 1992, i els que viatjaven amb les

tropes van tenir una mica més d'accés, però Downie adverteix que "el radi d'acció estava limitat a zones relativament aïllades durant una invasió ràpida precedida per un bombardeig devastador que cap periodista dels Estats Units va presenciar". La part més gran de la informació va ser modelada per les declaracions de generals des de Kuwait o Washington.

LLIBERTAT D'ACCIÓ

Tornant al cas actual de l'Iraq, les condicions són diferents. En primer lloc, per la gran extensió del país. En segon lloc, per la durada de la guerra: "Ha passat molt de temps i les tropes nord-americanes i de la coalició han fracassat assegurant tot el territori prou com per controlar o influir molt el cobriment de notícies. Hi hagut molt d'escepticisme vers els reporters oficials que provenen de la "zona verda", diluint, per tant, els esforços de l'administració Bush per modelar el missatge al públic", diu Downie.

Tot i això, reconeix que el Pentàgon, sota pressió constant des de la guerra del Golf, ha donat als reporters molta més llibertat d'acció, fet que s'ha incrementat a mesura que ha anat avançant la guerra.

Membres de les tropes han parlat obertament amb els reporters que viatgen protegits amb ells en les missions, tot sovint compartint els dubtes sobre l'estratègia oficial i les perspectives d'èxit. Una forma de treballar que recorda la d'alguns corresponents independents durant la guerra del Vietnam. La tecnologia ha causat un fort impacte en la cobertura periodística,